

ARAP BAHARI'NIN SURİYE SAHASINDA ARAP DİLİNE OLAN YANSIMALARI: PYD/YPG ÖRNEĞİ*

Halil Atilla SİVRİKAYA**

Öz

Arap Baharı, yalnızca bir ülkede zuhur eden toplumsal olaylardan ziyade çok geniş bir coğrafyada silsile halinde meydana gelen halk hareketlenmelerini kapsayan bir kavram olarak incelenmektedir. Bu kapsamda, Suriye’de Beşar Esad’ın halkı baskı altına alan uygulamaları neticesinde ülkede vuku bulan protesto ve direnişler, Suriye Rejimi’nin halk nezdinde kabul görmediğini ve meşruiyet eksikliği ile karşı karşıya kaldığını göstermiştir. Özellikle DEAŞ’ın gerileme sürecine girdiği dönemde, PYD/YPG mezkûr durumu fırsata çevirerek Suriye’nin kuzeyinde bilhassa Arap nüfusun yoğun olduğu birçok bölgeyi ele geçirmiştir. PYD/YPG, başta Rakka olmak üzere ele geçirdiği Arap bölgelerindeki Arap köylerine Kürtçe isimler vermektedir. Örgüt, bu yolla Arapçanın bölgedeki tarihsel geçmişini ve kültürel etkisini silerek, adeta Arap bir coğrafyayı Kürtleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca PYD/YPG, Suriye Arap Cumhuriyeti’nin resmi dilinin Arapça olmasına rağmen, başta Haseke olmak üzere Suriye’nin kuzeyinde kontrolü altındaki bölgelerde eğitim dilini Arapçadan Kürtçeye çevirerek bölgedeki Arap nüfusu, anadilleri olan Arapçayı öğrenmekten mahrum etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Arap Baharı, Ortadoğu, Suriye İç Savaşı, PYD/YPG, Arapça.

REFLECTIONS OF THE ARAB SPRING TO THE ARABIC LANGUAGE IN SYRIA: PYD/YPG CASE

Abstract

The Arab Spring is being explored as a concept that encompasses popular movements which take place in a very wide geographical range, rather than social events that only occurred in one country. In this context, the protests and resistance that took place in Syria as a result of the suppression of people by Bashar Assad showed that the Syrian Regime was not accepted by people and faced lack of legitimacy. Especially in the period when DAESH entered its regression period, PYD/YPG turned the situation to its own advantage and seized many regions in the north of Syria, mostly where the Arab population is dense. PYD/YPG is renaming Arab villages which are located in the places that it occupied, mainly Raqqa. In this way, PYD/YPG is trying to make an Arab geography Kurdish by erasing the historical background and cultural influence of the Arabic language in the region. In addition, despite the fact that the official language of the Syrian Arab Republic is Arabic, PYD/YPG deprives Arab population in the region of learning their mother tongue, Arabic, by turning the language of education from Arabic to Kurdish, in the regions under its control in the northern parts of Syria, mainly Hasakah.

Keywords: Arab Spring, Middle East, Syrian Civil War, PYD/YPG, Arabic.

*Bu çalışma, Dr. Öğretim Üyesi Celal Turgut Koç danışmanlığında 2018’de tamamlanan “Arap Baharı’nın Suriye Sahasında Arap Diline Olan Yansımaları” adlı yüksek lisans dönem projesinden üretilmiştir.

**Başkent Üniversitesi, Siyaset Bilimi Doktora Öğrencisi, eastmiddle.sam@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5003-4987>

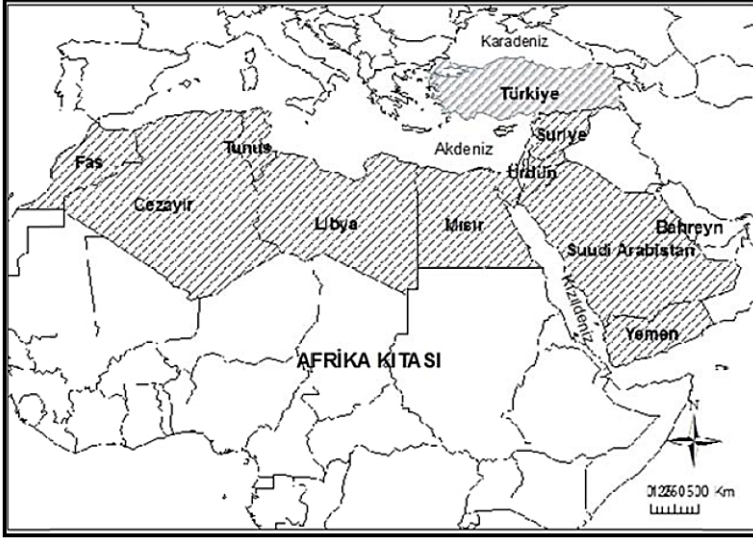
GİRİŞ

Arap Baharı, 1960'lardaki Arap Milliyetçiliği'nden sonra en önemli toplumsal olaylar arasında gösterilmekte olup İngiliz ve Fransız sömürgeleriyle bağlantılı olan geleneksel monarşik rejimlerin yıkılmasına tanıklık etmektedir (Acar ve Aydın, 2017). Bazı araştırmacılar, Arap Baharı'nı geniş çaplı bir halk isyanı olarak yorumlamakta ve bu hadisenin on yıllar boyunca devam eden Fransız ve Rus devrimlerine benzediğini ifade etmektedir (Acar ve Aydın, 2017).

Gerek petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynaklarının paylaşımına gerek siyasi rejimlerin değişimine gerekse mekânsal düzenlemeye yönelik bir girişim olan Arap Baharı, sahip olduğu özellikler ile siyasi coğrafya açısından da önem arz etmektedir (Deniz, 2013). Arap Baharı, yalnızca bir ülkede zuhur eden toplumsal olaylardan ziyade çok geniş bir coğrafyada silsile halinde meydana gelen halk hareketlenmelerini kapsayan bir kavram olarak incelenmektedir.

Bu çerçevede Arap Baharı, 18 Aralık 2010'da Tunuslu bir gencin yolsuzluk ve kötü muameleye tepki olarak kendisini yakmasını takiben Tunus'ta ortaya çıkan ve kısa sürede Mısır, Ürdün, Yemen, Cezayir, Libya, Bahreyn ve Suriye gibi ülkelere yayılan toplumsal olayları ifade etmektedir (Çakı, 2011). Süratle Ortadoğu'ya sıçrayan Arap Baharı'nın Kuzey Afrika bölümünü Fas, Cezayir, Tunus, Libya, Mısır; Ortadoğu bölümünü ise Suriye, Bahreyn, Ürdün, Yemen ve kısmen Suudi Arabistan teşkil etmektedir (Deniz, 2013).

Bölge halklarının büyük bir kısmının ekonomik sıkıntılar içinde olması ve anılan ülkelerdeki siyasi elitlerin halkın sıkıntılarını çözmek yerine daha çok kendi varlıklarını arttırma çabası içerisinde olması, Arap dünyasının büyük bir kısmında protestolara, direniş hareketlerine ve hatta iç savaşlara neden olmuştur (Arsava, 2014). Bu bağlamda, Arap Baharı sürecinde Ortadoğu ve Kuzey Afrika halkları grev, toplu gösteri, yürüyüş ve toplantı gibi sivil itaatsizlik eylemlerine başvurarak iletişim ve organizasyon alanında özellikle sosyal medyadan büyük ölçüde istifade etmiştir (Çakı, 2011).

Harita-1: Türkiye ve Arap Baharı'ndan Etkilenen Ülkeler (Deniz, 2013:68).

Bahsi geçen ülkelerin neredeyse hepsinde anadil olan “Arapça”, kitleler arası mesajların sosyal medyada hızla yayılmasında ve bu mesajların geniş çevrelere ulaşmasında kritik bir rol oynamıştır. Nitekim Arap Baharı süresince meydanlarda müşahade edilen toplumsal gösterilerde, kitlelerce kullanılan dil ve argümanlar siyasal nedenlerin dışı vurumunda etkili olmuştur (Çelik, 2015).

Ancak maalesef Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin birçoğunda nitelikli demokratik kurumlar bulunmamakta ve bu ülkelerde Ortaçağ izlerini taşıyan modern hükümdarlıklar yer almaktadır (Dabaşı, 2015). Bu çerçevede devlet aygıtının kurumsal ve finansal olarak hasar gördüğü Arap Baharı ülkelerinde, demokrasiye geçiş sancılarının yaşanmaya devam etmesi muhtemel görülmektedir (Kireççi, 2012). Bu durum, bölgede demokrasi istemeyen güçlerin müdahaleleri ve ajitasyonlarıyla tersine çevrilme risklerini de bünyesinde barındırmaktadır (Kireççi, 2012).

Nitekim Arap Baharı sürecinde Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki devlet otoriteleri onbinlerce protestocuyu şiddete başvurarak gözaltına almış, birçoğunu ise tutuklamıştır (Çakı, 2011). Bu kapsamda Tunus'ta nispeten başarılı görünen isyanlar ilerleyen dönemde Mısır'daki seçim sürecinde yaşanan gelişmeler ile Libya ve Suriye'de uygulanan yoğun şiddet neticesinde uzun vadede bölgede demokrasinin inşa edilmesi yönündeki umutları baltalamıştır (Brown, 2013).

Yaşanan şiddetli çatışmalar neticesinde birçok ülkede rejimler devrilmiş, Suriye gibi bölgesel aktörlerin yanı sıra küresel güçlerin de müdahil olduğu coğrafyalarda durum iç savaşa dönüşmüştür.

1. ARAP BAHARI'NIN SURİYE SAHASINDAKİ YANSIMALARI

Suriye'de Beşar Esad'ın halkı baskı altına alan polis devleti uygulamaları, olayları körüklemiş, ülkedeki protesto ve direnişler Suriye Rejimi'nin halk nezdinde kabul görmediğini ve meşruiyet eksikliği ile karşı karşıya kaldığını göstermiştir (Arsava, 2014). Birleşmiş Milletler (BM), Suriye'de iç savaşın yarattığı yıkımı, 1994 yılında Ruanda'da yaşanan olaylardan bu yana yaşanan en büyük tahribat olarak nitelendirmektedir (Heydemann, 2013).

Rusya ve İran'ın stratejik düzeyde ortak hareket ederek Esad Rejimi'ne askeri, siyasi ve ekonomik destek vermesi, bölgedeki kaos ortamını artırmakta ve iç savaşı içinden çıkılmaz bir hale sürüklemektedir. Özellikle İran, Beşar Esad ile olan stratejik işbirliğinden dolayı her halükarda Suriye'de mevcut rejimin iktidarda kalması taraftarıdır. İran bu nedenle gerek Şii milis grupları gerek Lübnan Hizbullahı'nı aktif birer vekil olarak kullanarak sahadaki konumunu güçlendirmeyi hedeflemektedir. Zira B. Esad yerine Sünni ağırlıklı bir iktidarın gelmesi halinde Suriye, İran'ın etki sahasından uzaklaşacaktır (Aras, 2017).

Suriye sahası, başta ABD olmak üzere Batılı devletlerce stratejik önemi haiz bir bölgedir. Ancak bu bölge aynı zamanda Rusya ve Çin gibi büyük güçler tarafından da önemsenmektedir. Rusya'nın Suriye'de kayda değer yatırımları bulunmakta olup, Rus yönetimi tarihten gelen sıcak denizlere açılma arzusunu, Suriye'nin Akdeniz kıyılarında gerçekleştirmeyi hedeflemektedir (Göçer ve Çınar, 2015). Çin ise bölgedeki gelişmelere, ülkesine yönelik enerji ve hammadde arz güvenliği penceresinden bakmakta ve kendisi için tehdit oluşturduğunu düşündüğü muhalif hareketlere karşı rejimi desteklemektedir (Göçer ve Çınar, 2015). Ayrıca Çin'in, Ortadoğu'da ABD etki sahasının genişlemesini kendi stratejik çıkarları açısından uygun görmediği, bu nedenle Batı ülkelerine muhalif Esad Rejimi'ni desteklediği düşünülmektedir.

Dolayısıyla Suriye'nin Ortadoğu siyaseti içinde sahip olduğu özellikli konum, birçok ülkenin bölgesel hesaplarını etkilemesi hasebiyle her ülke, Suriye'deki aktörler üzerinden kendi kozunu oynamaya gayret etmektedir (Karkın ve Yazıcı, 2015). İç savaş ve iç karışıklık durumlarında genel olarak silahlı saldırı olayları, bombalama eylemleri, gerilla savaşları, yağmalama olayları ve terörist saldırılar

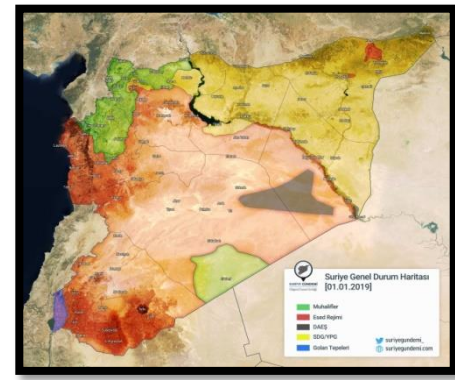
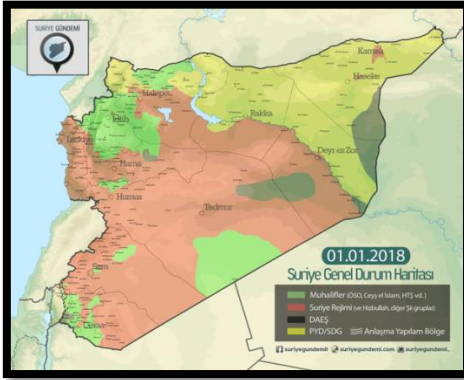
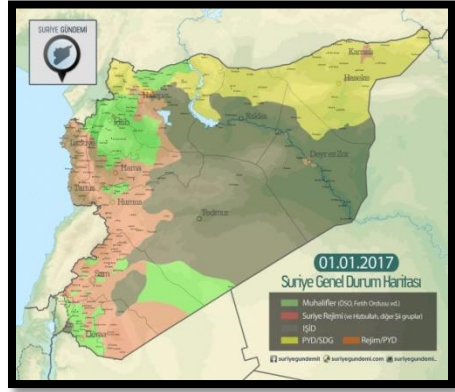
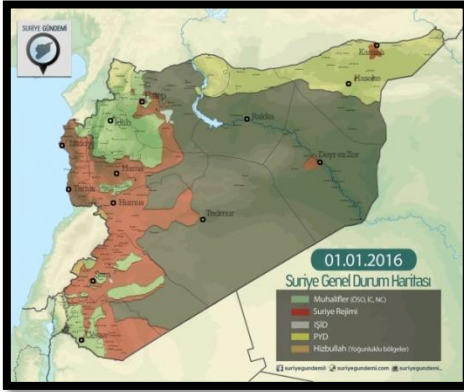
sıkça görülen hadiseler arasında yer almaktadır (Hacıoğlu ve Saylan, 2014). Bu noktada Suriye İç Savaşı, özellikle terör örgütlerinin zemin kazanarak geniş alanlara yayılabildiği ve belirli aktörlerle işbirliği içerisine girerek etkilerini artırabildiği bir saha haline gelmiştir.

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı'nın ilerleyen süreçlerinde radikal bir terör örgütü olarak DEAŞ (İŞİD) ön plana çıkmış ve anılan örgüt ziyadesiyle kısa bir süre içerisinde hem Suriye hem de Irak sahasında oldukça geniş bir alanı kontrol altına almıştır. Örgüt bu kapsamda 2014 yılı içerisinde Suriye-Irak arasındaki sınırı ortadan kaldırarak, ilan ettiği İslam Devleti'nin tarihteki gizli anlaşmalar arasında yer alan Sykes-Picot Anlaşması'nın sınırlarını ortadan kaldırdığını duyurmuştur.

Resim-1: DEAŞ militanları tarafından kullanılan buldozerle Sykes-Picot Anlaşması'nın sınırlarının ortadan kaldırıldığını gösteren fotoğraf (Pasha, 2014).

KONGRA-GEL (PKK)/KCK'nın Suriye sahasındaki uzantısı PYD/YPG, DEAŞ'ın en kuvvetli olduğu 2014-2015 döneminde, DEAŞ'ın açık hedefi haline gelmemek amacıyla nispeten geri planda kalmıştır. Ancak 2016'dan itibaren DEAŞ'ın gerileme sürecinin başlamasıyla birlikte PYD/YPG, sahadaki küresel ve bölgesel aktörler ile girdiği taktik işbirlikleri neticesinde Suriye sahasında kontrol ettiği alanları ciddi ölçüde arttırmıştır.

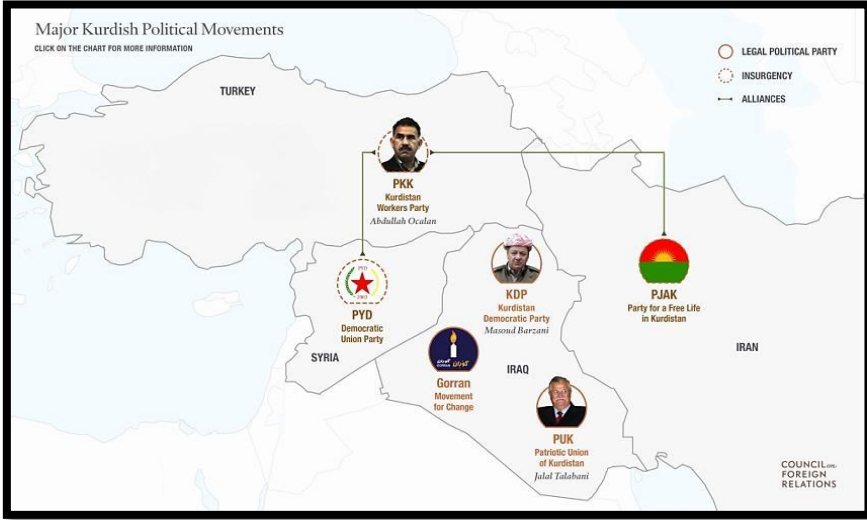
Harita-2-3-4-5: PYD/YPG'nin Suriye Sahasında Kontrol Ettiği Alanlardaki Artışı Gösteren Haritalar (Suriye Gündemi, 2016-2017-2018-2019).

Haritalarda görüldüğü üzere DEAŞ'ın gerileme sürecine girdiği dönemde, PYD/YPG bu durumu fırsata çevirerek özellikle Suriye'nin kuzeyinde bilhassa Arap nüfusun yoğun olduğu birçok bölgeyi ele geçirmiştir. PYD/YPG, muhalif gruplara karşı rejimin yanında yer alarak içeride rejimle olan bağlantısını renksizleştirmiş, dışarıda ise Rusya ile ilişkilerini bozmadan ABD'ye bağımlı bir konuma oturmuş; ABD'nin önerisiyle silahlı güçlerinin adını Suriye Demokratik Güçleri (SDG) olarak değiştirerek iç savaşta yeni bir rol üstlenmiştir (Baas Rejimi'ne Bağlılık, 2017).

Ancak PYD/YPG terör örgütü, Suriye'nin kuzeyinde ilan ettiği Afrin, Kobani ve Cezire kantonlarını birleştirerek bölgede özerk bir yönetim teşkil etmeyi ve Suriye Arap Cumhuriyeti'ni bölmeyi hedeflemektedir. Ayrıca, her ne kadar SDG,

ABD yönetimince DEAŞ'a karşı mücadelede kullanıldığı gerekçesiyle desteklense de, bu oluşumun ana omurgasını PYD/YPG militanlarının oluşturduğu bilinmektedir.

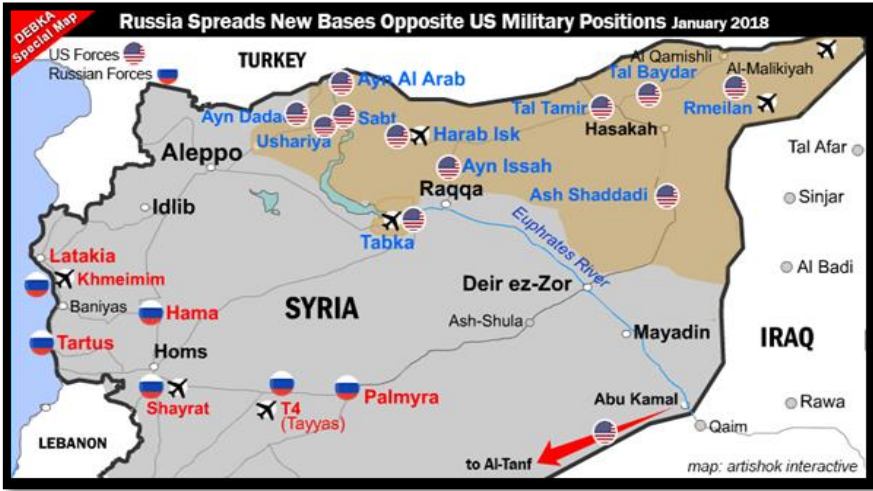
Bu çerçevede, PYD/YPG'nin Suriye'nin kuzeyinde ilan ettiği kantonlarını birleştirme hedefi, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ve Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) işbirliği ile gerçekleştirilen Fırat Kalkanı Harekâtı ile akamete uğratılmış, örgütün Afrin'de tesis ettiği Afrin Kantonu ise TSK ve ÖSO işbirliği ile gerçekleştirilen Zeytin Dalı Harekâtı neticesinde etkisiz hale getirilmiştir. Ancak PYD halen KONGRA-GEL (PKK)/KCK'nın Suriye sahasındaki uzantısı olarak doğrudan Türkiye'yi tehdit etmektedir.

Harita-6: PYD ile PKK arasındaki organik bağlantıyı gösteren harita (Kurdish Political Parties).

Günümüze gelindiğinde bir tarafta ABD yönetiminin, diğer tarafta Moskova-Tahran ve Şam'ın DEAŞ ile mücadele önceliğinin yerini Suriye'nin geleceğinde konum ve rollerini güçlendirerek tahkim etme ve nüfuz alanlarını genişletme yarışını kazanmaya terk ettiği değerlendirilmektedir (Çitlioğlu, 2017) . Bu çerçevede Suriye'nin batı, orta ve doğu kesimlerindeki Rus üslerinin, ABD'nin Suriye'nin kuzey ve kuzeydoğusunda SDG/PYD vasıtasıyla kurduğu askeri üs zinciri ile karşı karşıya gelmesi de bu rekabetin derecesini açıkça göstermektedir (Russia Builds, 2018).

Harita-7: ABD ve Rusya'nın Suriye'de askeri üs bulundurduğu bölgeler
(Russia Builds, 2018).

ABD yönetiminin, Suriye'deki askeri kazanımları ve sahadaki askeri üslerini kalıcı hale getirebilmek ve bölgedeki etkinliğini artırabilmek için PYD/YPG'ye olan desteğini sürdürmesi muhtemeldir. Bu durum ise başta Rakka olmak üzere Arap nüfusun çoğunlukta olduğu ve bölge halkı tarafından Arapça konuşulan alanlarda, PYD/YPG'nin etnik temizliğe yönelik uygulamalarda bulunmasının önünü açmaktadır.

Nitekim iç savaşın başından bu yana PYD/YPG, başta Rakka olmak üzere ele geçirdiği Arap bölgelerindeki Arap köylerine Kürtçe isimler vermektedir. Örgüt, bu yolla Arapçanın bölgedeki tarihsel geçmişini ve kültürel etkisini silerek, adeta Arap bir coğrafyayı Kürtleştirmeye çalışmaktadır. Ayrıca PYD/YPG, Suriye Arap Cumhuriyeti'nin resmi dilinin Arapça olmasına rağmen, başta Haseke olmak üzere Suriye'nin kuzeyinde kontrolü altındaki bölgelerde eğitim dilini Arapçadan Kürtçeye çevirerek bölgedeki Arap nüfusu, anadilleri olan Arapçayı öğrenmekten mahrum etmektedir.

2. PYD/YPG'NİN SURİYE'DE ARAP DİLİNE YÖNELİK UYGULAMALARI

Suriye'de Arap nüfusun çoğunlukta olduğu ve bölge halkı tarafından Arapça konuşulan alanlarda, terör örgütü PYD/YPG tarafından Arapça yer adlarının Kürtleştirilmesi ve eğitim dilinin Arapçadan Kürtçeye çevrilmesi, bölgede Arapçanın izlerinin silinmesine yol açmaktadır.

Suriye İç Savaşı'nın başından bu yana gerek Arap Baharı'nın bölgeye etkileri gerek Suriye'deki küresel ve bölgesel aktörlerin hareket tarzlarına ilişkin birçok çalışma yapılmıştır. Ancak anılan çalışmalarda ekseriyetle, PYD/YPG terör örgütünün Suriye'nin kuzeyinde demografik yapıyı örgüt lehine değiştirmeyi amaçlayan faaliyetleri işlenmiştir. Bu kapsamda, bölgedeki Arapları göçe zorlama, resmi tapu kayıtlarını tahrip etme, nüfus kayıtlarını değiştirme, bölge halkının çocuklarının zorla PYD/YPG militanı haline getirilmesi gibi uygulamalar üzerinde durulmuştur.

Öte yandan, özellikle SDG tarafından ele geçirilen alanlarda PYD/YPG'nin aynı zamanda bölgenin tarihi geçmişi ve kültürel yapısına karşı da menfi uygulamalara giriştiği müşahede edilmektedir. Bu durum bazı Arap bölgelerinde Arapça yer isimlerinin Kürtçeleştirilmesi, bazı Arap bölgelerinde ise Arapça olan eğitim dilinin Kürtçeye çevrilerek bölge halkının gerçeği yansıtmayan, PYD/YPG propagandasına maruz neşriyat ile eğitime tabi tutulmasına yol açmaktadır.

Bölgesel bir güç olarak ülkemiz, PYD/YPG'nin Suriye'nin kuzeyinde ilan ettiği kantonlarını birleştirme hedefini, TSK ve ÖSO'nun ortaklaşa gerçekleştirdiği Fırat Kalkanı Harekâtı ile bertaraf etmiştir. Yine TSK ve ÖSO işbirliği ile düzenlenen Zeytin Dalı Harekâtı neticesinde, PYD/YPG'nin Afrin'de tesis ettiği Afrin Kantonu, etkisiz hale getirilmiştir. Ancak Suriye'nin kuzeyinin Fırat Nehri'nin batısından ibaret olmadığı aşikârdır. Bu noktada, PYD/YPG'nin geçmişte Afrin sahasının yanı sıra günümüzde Fırat Nehri'nin doğusunda Arap Dili'ne yönelik gerçekleştirdiği menfi uygulamaların yakından incelenmesinde fayda mütalaa edilmektedir.

2.1. Suriye'nin Kuzeyinde PYD/YPG Tarafından Arapça İsimleri Kürtçe İsimler ile Değiştirilen Yerleşim Yerlerine İlişkin Temel Bulgular

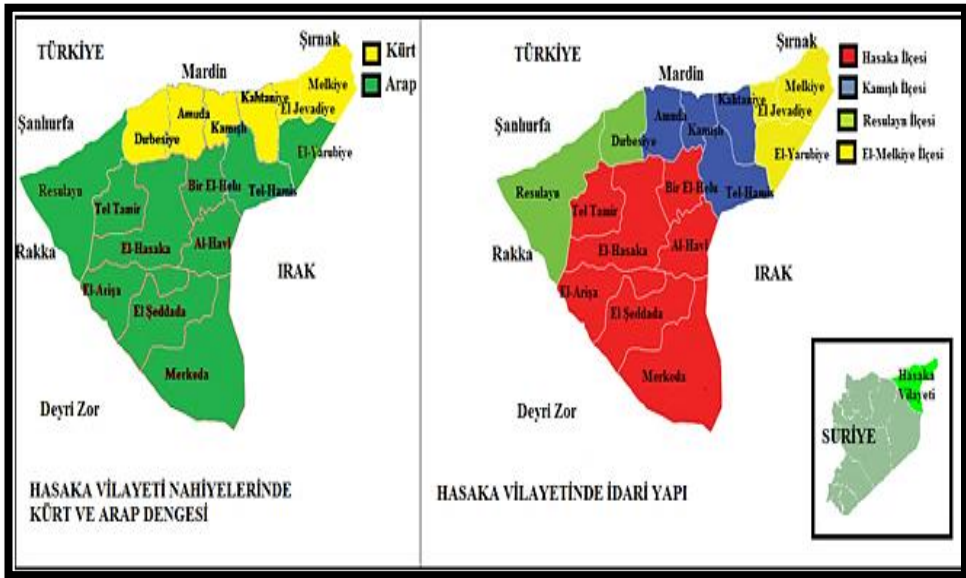
Kürt-Arap ilişkileri ele alındığında, Kürtlerle Araplar arasındaki etkileşim dizisinin tek bir tanımla açıklanması, hiçbir koşulda yeterli gelmemektedir (Tejel, 2009/2015, s.32). KONGRA-GEL (PKK)/KCK'nın Esad Rejimi ile olan işbirliği, özellikle 1980'ler ve 1990'larda Suriye'nin kuzeyini, örgüt militanları için eğitim alanı haline getirmiştir (Tejel, 2009/2015, s.161). Şam yönetiminin örgüte olan maddi desteği, KONGRA-GEL (PKK)/KCK'nın Suriye'deki başarısında ve birçok maddi kaynağa sahip olmasında etkili olmuştur (Tejel, 2009/2015, s.282).

Hâlihazırda Suriye topraklarının yaklaşık 1/3'ini kontrolü altında tutan PYD/YPG, Arap yerleşim yerlerinin isimlerini değiştirmesine gerekçe olarak

geçmişten bu yana işbirliği içerisinde olduğu Suriye Rejimi'nin geçmişteki uygulamalarını öne sürmektedir. Beşar Esad'ın, Kuzey Suriye'de bir "Arap Kemerini" oluşturmak amacıyla 1973 yılında, sınırın 300 km uzunluğundaki şeridi üzerinden Kürtlere ait toprakları müsadere ederek Arap ailelere dağıttığı bilinmektedir (Kıran, 2014).

Öte yandan, yıllar öncesinde vuku bulan bir uygulamanın, günümüzde bir terör örgütü tarafından gerekçe gösterilerek, bu derecede geniş bir coğrafyada keyfi bir hareket tarzıyla Arap üst kimliğine yönelik etnik temizliği hedefleyen uygulamalarla karşılık bulması, bölgenin tarihi ve kültürel izlerinin katledilmesi olarak değerlendirilmektedir.

Açık kaynaklarda, PYD/YPG'nin Cezire Kantonu vasıtasıyla, Arap nüfusun yoğun olduğu Haseke vilayeti ve çevresinde Arapça yer adlarını Kürtçeye çevirdiğini gösteren pek çok bulguya rastlanmaktadır.

Harita-8: Suriye'nin Haseke vilayetinde Arap-Kürt nüfus dağılımını ve bölgedeki idari yapıyı gösteren haritalar (Bozbuğa, 2015).

Kent Adı	Nüfus	Bağlı Olduğu İlçe	Birinci Etnik Grup	Kent Adı	Nüfus	Bağlı Olduğu İlçe	Birinci Etnik Grup
Haseke	188 160	Haseke	Arap	Dirbasiye	8 551	Ra'su'l-Ayn	Kürt
Kamışlı	184 231	Kamışlı	Kürt	Tel Temir	7 285	Haseke	Arap
Ra'su'l-Ayn	29 347	Ra'su'l-Ayn	Arap	Cevadiye	6 630	Malikiye	-
Amude	26 821	Kamışlı	Kürt	Mabruka	6 325	Ra'su'l-Ayn	Arap
Malikiye	26 311	Malikiye	Kürt	Ya'rubiya	6 066	Malikiye	Arap
Kahtaniye	16 946	Kamışlı	Kürt	Tel Safuk	5 781	Haseke	Arap
Şeddade	15 806	Haseke	Arap	Tel Hamis	5 161	Kamışlı	Arap
Ma'bada	15 759	Malikiye	Kürt	Tiveyna	5 062	Haseke	Arap
Sebaa ve Erbain	14 177	Haseke	Arap	Fadgami	5 062	Haseke	Arap
El Manacir	12 156	Ra'su'l-Ayn	Arap				

Tablo-1: Suriye'nin Haseke vilayetinde kent merkezi nüfusları (Bozbuğa, 2015).

Fransız menşeli “Le Parisien” gazetesinde Ekim 2016’da yayınlanan bir haberde, Suriye’nin kuzeydoğusunda Arap nüfusun yoğun olduğu Haseke ve çevresinde birçok bölgenin Arapça isimlerinin Kürtçeleriyle değiştirildiği ifade edilmektedir (Les Kurdes de Syrie, 2016).

Resim-2: Suriye'de Amude ve Kamışlı arasındaki bölgede bulunan köylerin Arapça yer adlarının Kürtçe isimlerle değiştirildiğini gösteren fotoğraf (Les Kurdes de Syrie, 2016)

Resim-3: Dırbasiye yakınındaki Kerbetili Köyü'nün adının 16 Kasım 2012'de Kürtçe yazıldığı tabelayla değiştirildiğini gösteren fotoğraf (Tejel, 2009/2015)

“Kurd Street News” haber sitesinde Ekim 2016'da yayınlanan bir haberde, yine Suriye'nin kuzeydoğusunda Haseke ve çevresinde birçok bölgenin Arapça isimlerinin Kürtçeleriyle değiştirildiği belirtilmekte ve bahsi geçen hadise fotoğraflarla desteklenmektedir (الأكراد يستعيدون, 2016).

Resim-4: Suriye'de Haseke'nin batısında yer alan köyün ismi Arapça'da “ağaç” anlamına gelen “Şecera” iken anılan köyün isminin Kürtçe'de “ağaçlarla çevrili düzlük” anlamına gelen “Çoldara” kelimesi ile değiştirildiğini gösteren fotoğraf (الأكراد يستعيدون, 2016).

Hâlihazırda PYD/YPG'nin kontrolünde bulunan Suriye'nin kuzeydoğusunda Haseke'ye bağlı Derik Belediyesi'nin internet sitesinde, bölgedeki Arapça yer isimlerinin Suriye Rejimi'nin geçmişteki baskıcı politikaları neticesinde empoze edildiği iddia edilmekte ve yer isimlerinin ileriki süreçte Kürtçe ve Arapçanın da yer aldığı üç dille zikredileceği beyan edilmektedir (بلدية ديرك, 2016).

Ancak belediyenin internet sayfasında sunulan fotoğraflarda bölgedeki Kürtçe yer adlarının öne çıkarıldığı, bunun yer isimlerini gösteren tabelalarda da açıkça beyan edildiği müşahade edilmektedir. Zira belediyenin isminin geçtiği yerlerde maalesef bölgenin orijinal ismi olan Arapça “Malikiye” adı yerine Kürtçe “Derik” ismi dile getirilmektedir.

Resim-5: Suriye'nin kuzeydoğusunda yer alan, halen PYD/YPG'nin kontrolünde bulunan ve asıl adı Arapçada “El Malikiye/المالكية” olan Derik Belediyesi'ne bağlı köylerin Kürtçe isimleri tabelalarda öne çıkarılarak gösterilmekte (بلدية ديرك, 2016).

“El Mustakbel” haber sitesi, Suriye İç Savaşı’nın ilk yıllarında Ekim 2014’te, Arap Pınarı bölgesinin isimlendirilmesine ilişkin Araplar, PYD/YPG ve DEAŞ arasındaki sorunsala ilişkin bir haber yayınlamıştır (کوبانی, 2014).

Bahse konu sorunsalda, PYD/YPG’nin Arap nüfusun çoğunlukta olduğu Aynu’l-Arab bölgesi için, Kürtçe “Kobani” isminin kullanması yönünde ısrar ettiği öne çıkmaktadır. Bilindiği üzere PYD/YPG, iç savaşın ikinci yılında 2012’de Suriye Rejimi’nin bu bölgeden çekilmesini müteakip Aynu’l-Arab’ı kontrol altına almıştır. Söz konusu haberde yer alan fotoğraflar da mezkûr ilçedeki bu el değişiminin Arap diline olan yansımalarını gösterir niteliktedir.

Resim-6: Arap Pınarı bölgesinin Arapça olan orijinal ismi “Aynu’l-Arab” (کوبانی, 2014).

Resim-7: Aynu’l-Arab bölgesinin, PYD/YPG tarafından kullanılmasında ısrar edilen Kürtçe ismi “Kobani” (کوبانی, 2014).

Rakka vilayetine bağlı bir Arap yerleşim yeri olan “Tel Abyad” ilçesi, Arapçada “Beyaz Tepe” manasına gelmektedir. Bu ilçede nüfusun çoğunluğunu Araplar teşkil etmektedir. Ancak Tel Abyad, iç savaş esnasında PYD/YPG’nin kontrolüne geçmesini müteakip örgüt tarafından sıradışı uygulamalara maruz kalmıştır.

Nitekim PYD/YPG militanları ele geçirdikleri bölgelerdeki Araplara “Artık buralar bizim toprağımız, buraları terk edin.” şeklinde ifadeler kullanarak bazı köylerde Araplara yönelik etnik temizlik faaliyetlerinde bulunmuştur (Bozbuğa, 2015). PYD/YPG bununla yetinmeyerek bölgenin kültürel dil geçmişini de silmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda Tel Abyad yerleşim yeri, PYD/YPG unsurları tarafından “Girê Spî” isminde Kürtçe bir tabirle adlandırılmaktadır.

Resim-8: Tel Abyad'ın Arapça olan orijinal ismi “تل أبيض” adının altında PYD/YPG tarafından kullanılmasında ısrar edilen Kürtçe ismi “Girê Spî” (Location of New Tell Abyad, 2019)

Bilindiği üzere Haseke kentinin Ra'su'l-Ayn ilçesinde Arap, Kürt, Çeçen ve Hristiyan nüfus bir arada yaşamaktadır (Bozbuğa, 2015). Özellikle Ra'su'l-Ayn ilçe merkezinde Arap nüfusun öne çıktığı ve bu durumun Kürt milliyetçileri tarafından da kabul edildiği kaydedilmektedir (Bozbuğa, 2015). Nitekim Ra'su'l-Ayn ilçesine bağlı 271 köyün 160'sını Arap köylerinin oluşturduğu ifade edilmektedir (Bozbuğa, 2015). Ancak PYD/YPG, Arap nüfusun çoğunlukta olduğu Ra'su'l-Ayn bölgesi için, Kürtçe “Serê Kaniyê” isminin kullanması yönünde ısrar etmektedir.

Resim-9: Ra'su'l-Ayn'ın orijinal Arapça ismini gösteren bir fotoğraf (عبودي ve وردی, 2011).

Resim-10: Ras El Ayn bölgesinin, PYD/YPG tarafından kullanılmasında ısrar edilen Kürtçe ismi “Serê Kaniyê”

Suriye sahasında faaliyet gösteren “Syria Direct” haber sitesinde Mayıs 2016’da Arapça yayınlanan bir haberde, PYD/YPG’nin Afrin Kantonu tarafından Arapça yer adlarının Kürtçe isimlerle değiştirildiği kaydedilmektedir (ابراهيم, 2016).

Resim-11: PYD/YPG’nin Afrin Kantonu yetkilileri tarafından Arapça yer adlarının Kürtçe isimlerle değiştirildiğini gösteren fotoğraf (ابراهيم, 2016)

Bahse konu örneklerde açıkça müşahede edildiği üzere, hâlihazırda Suriye’nin kuzeyinde ziyadesiyle geniş bir alanı kontrol altında tutan PYD/YPG, bölgedeki Arapça yer isimlerini, Kürtçe yer isimleri ile değiştirmektedir. Bu durum, hem bölgenin tarihi geçmişi silmekte hem de Arap dilinin ve Arap kültürünün yeni nesillere aktarılmasının önüne geçmektedir. Ayrıca, geçmişte bölge genelinde

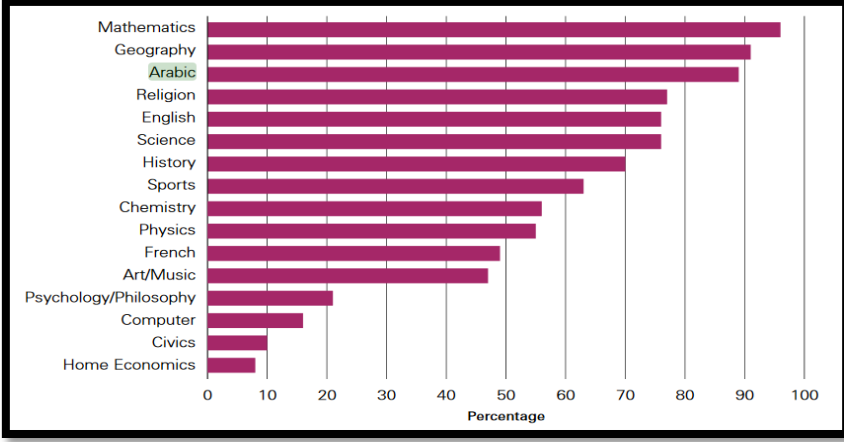
Türkçe Okunuşları	Kürtçe İsimleri	Arapça Orijinal İsimleri
Afrin	Efrîn	عفرين
Halep	Heleb	حلب
El Bab	Bab	الباب
Dırbasiye	Dirbêsî	الدرباسية
Haseke	Hesîçe	الحسكة
El-Cevadiye	Çilaxa	الجوادية
Malikiye	Dêrika Hemko	المالكية
Kahtaniye	Tirbespî	القحطانية
Kamışlı	Qamişlo	القامشلي
Rakka	Reqa	الرققة
Amude	Amûdê	عامودا
Aynu'l-Arab	Kobanî	عين العرب
Ayn İsa	Bozanê	ناحية عين عيسى
Azez	Ezaz	أعزاز
Halep Dağı	Çiyayê Kurmênc	جبل حلب
Münbiç	Menbîc	منبج
Abdulaziz Dağı	Çiyayê Kezwan	جبل عبدالعزيز
Ra'su'l-Ayn	Serê Kaniyê	رأس العين
Tel Abyad	Girê Spî	تل أبيض
Tel Temir	Girê Xurma	تل تمر

Tablo-2: Suriye'nin kuzeyindeki yerleşim yerlerinin Arapça orijinal isimlerini ve PYD/YPG tarafından kullanılan Kürtçe isimlerini gösteren tablo (Rojava in Kurdish and Arabic, 2016).

2.2. Suriye'nin Kuzeyinde PYD/YPG Tarafından Eğitim Dilinin Arapçadan Kürtçeye Değiştirildiğine Dair Temel Bulgular

Suriye Arap Cumhuriyeti'nin resmi dili Arapçadır. Bu minvalde, ülkede devam eden iç savaşa ve yaşanan öğretmen sıkıntısına rağmen, rejim ve muhaliflerin

kontrol alanlarında eğitimin devam ettiği sahalarda, bölge halkına anadilleri olan Arapça öğretimine devam edildiği kaydedilmektedir (Syria Education Sector, 2016).

Şema-1: Suriye’de rejim ve muhalif kontrolündeki sahalarda öğretilen dersler arasında Arapçanın anadil olarak okullarda öğretilmeye devam edildiğini gösteren şema (Syria Education Sector, 2016).

Ancak PYD/YPG, Suriye’nin kuzeyinde kontrolü altındaki bölgelerde eğitim dilini Arapçadan Kürtçeye çevirerek bölgedeki Arap nüfusu, anadilleri olan Arapçayı öğrenmekten mahrum etmektedir.

ABD destekli “Amerika’nın Sesi” haber sitesinde Ağustos 2016 ‘da yayınlanan bir haberde; PYD/YPG tarafından kontrol edilen bölgelerde Kürtçenin resmi dil olarak ilan edildiği kaydedilmektedir (Kajjo, 2016). Bu çerçevede PYD/YPG yönetiminin Kürtçeyi sadece dil dersi olarak vermekten ziyade Kürtçe yeni bir müfredat hazırladığı ve mezkûr müfredat kitaplarının rejim okullarında dağıtılanlardan tamamen farklı olduğu beyan edilmektedir (Kajjo, 2016). Ayrıca bahsi geçen bölgelerde halen Arapça eğitim veren az sayıdaki özel okulun pahalı olmaları nedeniyle, halkın çocuklarını Kürtçe eğitim veren devlet okullarına göndermek zorunda kaldıkları dile getirilmektedir (Kajjo, 2016).

“Timeturk” tarafından Eylül 2017’de yayınlanan bir haberde, terör örgütü PYD/YPG’nin, işgal ettiği bölgelerde kültürel aktivitelerden günlük hayata kadar birçok konuda değişiklik yapmayı sürdürdüğü ve bu çerçevede Ayn El Arap

bölgesinde Arapça olan eğitim dilini Kürtçeye çevirdiği ifade edilmektedir (Eğitim Dili, 2017).

“The Rabbit Hole” isimli haber sitesinde Nisan 2017’de yayınlanan bir haberde, PYD/YPG’nin kontrolü altındaki Haseke bölgesinde, Suriye Arap Cumhuriyeti’nde uygulanan Arapça eğitim müfredatının örgüt yönetimince yasakladığı belirtilmektedir (Abed, 2017).

Bu kapsamda PYD/YPG’nin, Haseke’deki okulların %75’inde, Suriye Rejimi’nin uyguladığı Arapça müfredatı, Kürtçe müfredat ile değiştirdiği kaydedilmektedir (Abed, 2017). Ayrıca, yeni Kürtçe müfredatın hiçbir resmi otorite tarafından onaylanmadığı ifade edilmekte ve bu müfredat içerisinde PYD/YPG ideolojisini destekleyen bilgilerin yer aldığı dile getirilmektedir (Abed, 2017).

Resim-12: PYD/YPG’nin, Haseke vilayetine bağlı Kamışlı ilçesindeki okullarda Kürtçe eğitim müfredatını uyguladığını gösteren bir fotoğraf (Abed, 2017).

Atlantik Konseyi verilerine göre, Suriye Rejimi’nin kuzey bölgelerinden çekildiği 2012’den bu yana, Kürtçenin özellikle Suriye’nin kuzeydoğusunda bulunan bölgelerde öğretilmeye başlandığı kaydedilmektedir (Drwish, 2017). Bu kapsamda, bahse konu uygulamanın başlarda Kürtçe öğretimi için açılan küçük okullar aracılığıyla yapıldığı, ancak zaman içerisinde Kürtçenin bölge genelinde okul programlarına dâhil edildiği dile getirilmektedir (Drwish, 2017).

PYD/YPG’nin kantonlarını 2014 yılı içerisinde ilan etmesini müteakip örgütün bir “eğitim otoritesi” kurduğu belirtilmekte ve bu yapının, üç aşamalı eğitimde

öğrencileri Kürtçe kullanarak eğitmek üzere 2016 yılında 2.600 öğretmenin eğitimini organize ettiği ifade edilmektedir (Drwish, 2017). Adı geçen otorite tarafından okulların ihtiyaçlarını karşılamak için 40.000 adet kitap basıldığı kaydedilmekte ve bu yapının 2014 yılında Haseke vilayetine bağlı Rumeylan'da bulunan okullarda müfredatın hazırlanmasına yönelik özel bir komite de kurduğu beyan edilmektedir (Drwish, 2017).

Resim-13: Suriye'nin kuzeyinde PYD/YPG'nin kontrol ettiği bölgelerdeki okullarda dağıtılan Kürtçe eğitim materyalleri (النبيه , 2015).

PYD/YPG bölgesinde uygulanan Kürtçe müfredatın aynı zamanda Suriye Rejimi'nin eğitim politikası ile de çeliştiği ve rejim ile PYD/YPG bölgeleri arasında sorunlara yol açtığı, bu bağlamda yüzlerce rejime bağlı okulun kapatıldığı kaydedilmektedir (Drwish, 2017). Ayrıca PYD/YPG kontrolündeki bölgelerde açılan yeni okullar niteliksiz olarak değerlendirilmekte ve bu okulların öğretim kadrolarına PYD/YPG ideolojisine yakın vasıfsız kişilerin getirilmesi hasebiyle bu çatı altındaki öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz kaldıkları dile getirilmektedir (Drwish, 2017).

Bazı kaynaklarda ise PYD/YPG'nin, kontrol altında tuttuğu bölgelerde uyguladığı Kürtçe eğitim modeli kapsamında “Kürt Tarihi” ve “Zerdüştlük” konularını da müfredata dercettiği ifade edilmektedir (PYD'den Milli Eğitim Modeli, 2017). Bu çerçevede örgütün çoğunluğunu Arapların oluşturduğu bölge halkını anadilleri olan Arapçanın yanı sıra İslam dininden de uzaklaştırmayı hedeflediği belirtilmektedir (PYD'den Milli Eğitim Modeli, 2017).

PYD/YPG'nin uyguladığı bahsi geçen eğitim müfredatına tepki olarak bölge halkı tarafından Kamışlı, Amude, Haseke ve Guveyran'da protesto gösterileri düzenlediği ve bu gösterilerde bölgenin yapısına ve halka uygun bir müfredatın talep edildiği kaydedilmektedir (PYD'den Milli Eğitim Modeli, 2017). Ancak tüm bunlara rağmen PYD/YPG militanlarının göstericilere karşı ateş açtığı, hatta örgütün gösterilere katılan okul müdürlerini tutukladığı dile getirilmektedir (PYD'den Milli Eğitim Modeli, 2017).

Diğer taraftan PYD/YPG'nin kontrol ettiği sahalarda uygulamakta olduğu Kürtçe müfredat; yalnızca “Kürtçe”, “Kürt Tarihi” ve “Zerdüştlük” konularıyla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda örgütün Türkiye'ye karşı ideolojisini besleyen elementlerle de desteklenmektedir. Bu çerçevede, özellikle sosyal medyada paylaşılan mezkûr Kürtçe kitaplardaki bölümlerin, maalesef doğrudan Türkiye Cumhuriyeti'ni hedef alır nitelikte olduğu gözlenmektedir.

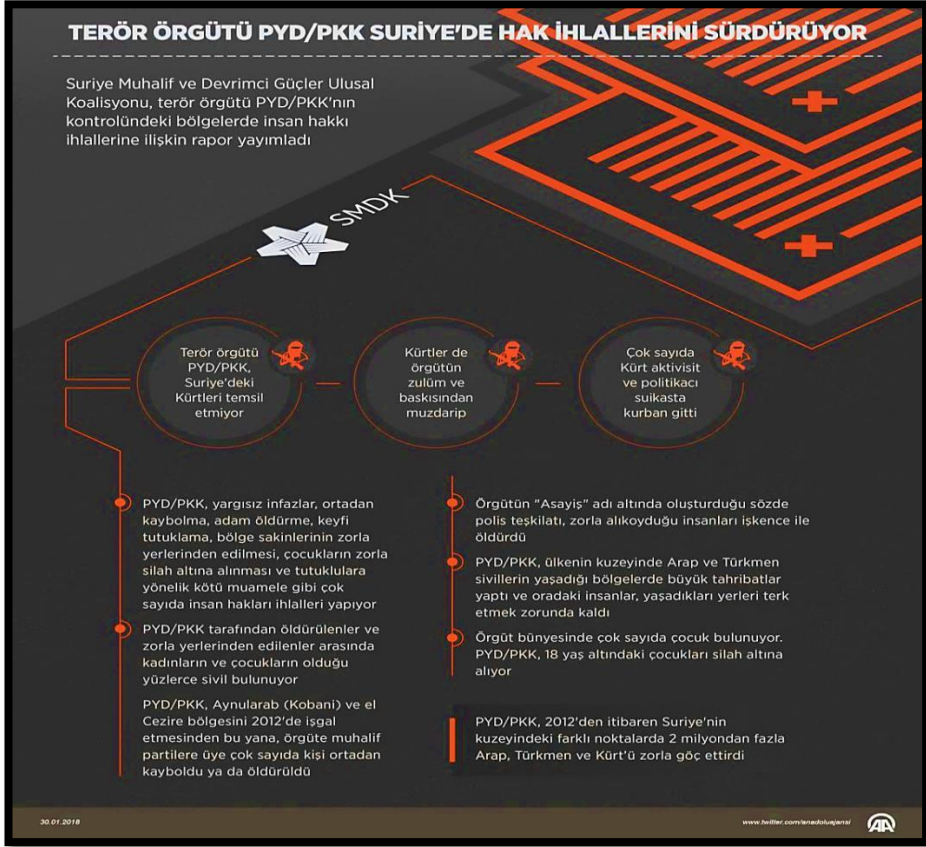
Resim-14: Sosyal medyada yer alan bir Twitter paylaşımı (حقتان , 2018).

Bahse konu Twitter paylaşımındaki Arapça metinde; “Türkiye'nin Kuzey Suriye'de ne yaptığını sorarlar. İşte sebep: ABD'nin mali desteğiyle basılan ve Suriye/Afrin'de okutulan ilkökul ders kitabından bir sayfa. Türkiye'nin güneyindeki ve doğusundaki toprakların, ikamet etmek istedikleri devletin sınırları içerisinde yer aldığı bir harita.” ifadeleri bulunmaktadır. Bu durum, Türkiye'nin

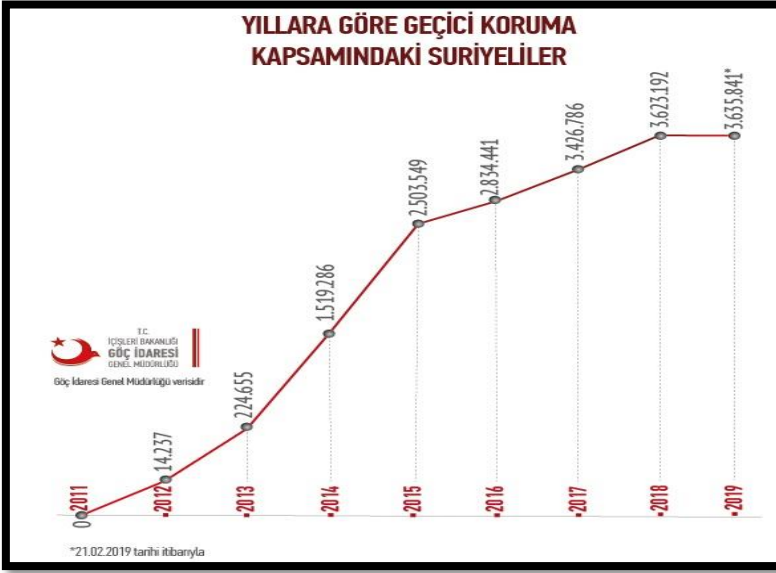
Zeytin Dalı Harekâtı ile PYD/YPG'nin Afrin'de tesis ettiği Afrin Kantonu'nu etkisiz hale getirmesinin ne derece doğru bir hamle olduğunu özetlemektedir.

Nitekim Suriye Muhalif ve Devrimci Güçler Ulusal Koalisyonu (SMDK)'nın, "İzin Verilen İhlaller (Permissible Violations)" adlı raporunda, terör örgütü PYD/YPG'nin bölgede uyguladığı hak ihlallerinin yalnızca dil ile sınırlı kalmadığı da açıkça gözler önünde serilmektedir.

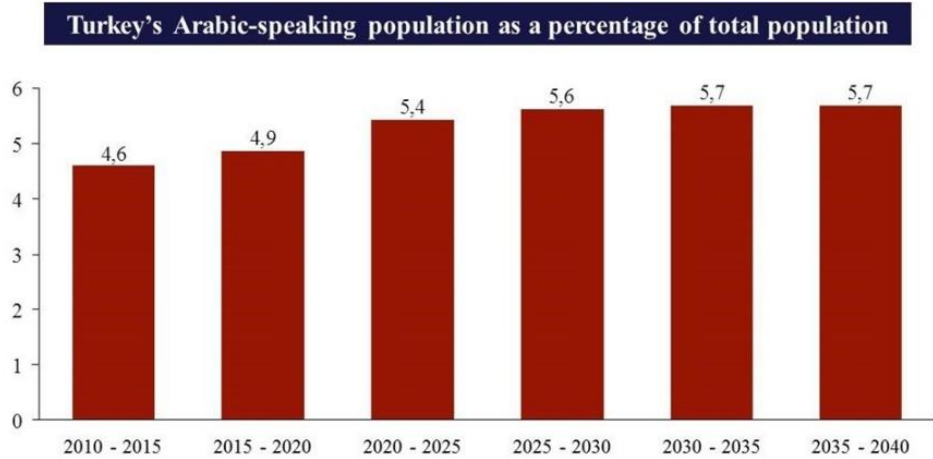
Şema-2: PYD/YPG'nin Suriye'de uyguladığı hak ihlallerini gösteren şema (Gözellik, 2018).

Türkiye, Suriye ile 911 kilometre uzunluğunda sınıra sahip bir ülke olarak, bölgede yaşanan gelişmelerden doğrudan etkilenen bir ülke konumundadır. Zira ülkemizde yaşayan Suriyeli sığınmacıların sayısının azımsanmayacak derecede olduğu bilinmektedir.

Şema-3: Türkiye’deki Suriyeli sığınmacı sayılarının yıllara göre dağılımını gösteren şema (Geçici Koruma, 2019).

Ayrıca, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) verileri, önümüzdeki yıllarda Arapçanın Türkiye’de daha fazla konuşulacağına işaret etmektedir (Koru ve Kadkoy, 2017).

Şema-4: Türkiye’deki Arapça konuşan nüfusun toplam nüfusa oranının ileriye yönelik tahminleri (Koru ve Kadkoy, 2017).

SONUÇ

Suriye'de yaşanan iç savaş, yaklaşık sekiz yılı geride bırakmasına rağmen halen ülke genelinde boyutlanarak devam etmektedir. Şüphesiz mezkûr iç savaşta en fazla çıkar sağlayan aktörler arasında bölgesel ve küresel güçlerin yanı sıra ne yazık ki terör örgütleri de yer almaktadır.

Dolayısıyla önümüzdeki süreçte özellikle Suriye'nin kuzey bölgelerinde PYD/YPG öznesinde devam eden Arapçaya yönelik kültürel yıkıma seyirci kalınmamasının gerektiği düşünülmektedir. Ülkemizin mezkûr sorunu, Cumhurbaşkanlığı düzeyinde uluslararası kamuoyunda öne çıkarmasında ve bölge halkının anadilini kullanmaktan mahrum bırakıldığı tezinin hemen hemen her platformda işlenmesinde fayda mütalaa edilmektedir.

Zaten iç savaş nedeniyle ziyadesiyle yıpranan bölge halkının, üstüne üstlük kültür şokuna maruz kalarak kendi memleketlerinde adilleri olan Arapça yerine Kürtçeye maruz bırakılması, kabul edilmesi zor bir sosyal yıkımdır.

Ayrıca, çoğunluğu ülkemizde kalacak olsa dahi iç savaşın sonlanmasını müteakip birçok Suriyeli sığınmacının ülkesine dönmesi beklenmektedir. Bu insanların PYD/YPG eliyle kültürel erozyona uğramış bölgelere gitmesi, bölgede yeni etnik sorunları da beraberinde getirecektir.

Bu çerçevede, ülkemizin bölgesel bir güç olarak kritik rol oynadığı Suriye'deki krizin çözümüne yönelik Astana, Soçi ve Cenevre Görüşmeleri'nde, hâlihazırda PYD/YPG tarafından yürütülen etnik temizliğin yanı sıra bölgede Arap diline yönelik uygulanan kültürel yıkımın da öne çıkarılmasında fayda mütalaa edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abed, S. (2017). Voices from Al Hasaka: Part II (Illegally enforcing the Kurdish curriculum). The Rabbit Hole. Web: <https://sarahabed.com/2017/04/20/voices-from-al-hasaka-part-ii-illegally-enforcing-the-kurdish-curriculum/> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Acar, A. ve Aydın, H. (2017). Arap Baharı üzerine oryantalist ve Marksist değerlendirmeler. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 22(2), 511-524.
- Aras, A. (2017). Türkiye ve Ortadoğu bağlamında Arap Baharı. Sahipkiran Stratejik Araştırmalar Merkezi (SASAM). Web: <http://sahipkiran.org/2017/11/26/arap-bahari/adresinden> 26.03.2018'de alınmıştır.
- Arsava, A., F. (2014). Arap Baharı ve demokrasi hakkı. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (19), 1-22.
- Baas rejimine bağlılıktan ABD bağımlılığına: PYD. (02 Ağustos 2017). Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi (SDAM). Web: <http://sdam.org.tr/haber/94-baas-rejimine-baglilik-tan-abd-bagimlilikine-pyd/adresinden> 26.03.2018'de alınmıştır.
- Bozbuğa, R. (2015). Suriye Kürtleri: Suriye'nin kuzeyinde etnik yapı ve Kürt nüfusu. 21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü. Web: <http://www.21yyte.org/tr/arastirma/orta-dogu-ve-afrika-arastirmalari-merkezi/2015/01/05/7393/suriye-kurtleri-suriyenin-kuzeyinde-etnik-yapi-ve-kurt-nufusu> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Brown, N. J. (2013). Egypt's failed transition. Journal of Democracy, 24(4), 46-59.
- بلدية ديرك تطبق قانون الإدارة الذاتية وتكتب أسماء القرى بثلاث لغات (2016). Şaredariya Bajare Derik. Web: <http://saredariyaderik.com/ar/index.php/2014-05-02-20-00-53/146-2016-01-02-07-24-17> adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Çakı, F. (2011). Arap Baharı: İslam üzerine söylemsel dönüşümün habercisi mi? Akademik İncelemeler Dergisi, 6(2), 123-137.
- Çelik, A. (2015). Buazizi'den Rabia'ya, Trablus'tan Şam'a Arap Baharı'nın sonuçları üzerine bir değerlendirme. Akademik Yaklaşımlar Der., 6(2), 34-53.
- Çitlioğlu, E. (2017). Suriye'de taktik savaşları. Vatan Gazetesi. Web: <http://www.gazetevatan.com/ercan-citlioglu-1104244-yazar-yazisi-suriye-de-taktik-savaslari/> adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.

- Dabaşı, H. (2015). Arap Baharı Postkolonyalizmin Sonu. (Çev. A. T. Esen). İstanbul: Sümer Yayıncılık.
- Deniz, T. (2013). Arap Baharı ve Türkiye: Siyasi coğrafya açısından bir değerlendirme. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 18(29), 65-78.
- Drwish, S., M. (2017). The Kurdish school curriculum in Syria: A step towards self-rule?. Atlantic Council. Web: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/syriasource/the-kurdish-school-curriculum-in-syria-a-step-towards-self-rule> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- الأكراد يستعيدون الأسماء الأصلية لمناطقهم بعد تعريبها من النظام السوري (2016). Kurd Street News. Web: www.kurdstreet.com/الأكراد-يستعيدون-الأسماء-الأصلية-لمن/ adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Eğitim dilini Kürtçe yaptılar. (2017). Timeturk. Web: <https://www.timeturk.com/egitim-dilini-kurtce-yaptilar/haber-715806> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Geçici koruma. (2019). T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. Web: http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik adresinden 08.03.2019'da alınmıştır.
- Göçer, İ. ve Çınar, S. (2015). Arap Baharı'nın nedenleri, uluslararası ilişkiler boyutu ve Türkiye'nin dış ticaret ve turizm gelirlerine etkileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(10), 51-68.
- Gözellik, E. (2018). Terör örgütü PYD/PKK Suriye'de hak ihlallerini sürdürüyor. Anadolu Ajansı. Web: <https://aa.com.tr/tr/dunya/teror-orgutu-pyd-pkk-suriyede-hak-ihlallerini-surduruyor/1047286> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Hacıoğlu, N. ve Saylan, U. (2014). Arap Baharı'nın turizme yansımaları: Arap ülkeleri ve Türkiye. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(32), 55-80.
- Heydemann, S. (2013). Tracking the “Arab Spring”: Syria and the future of authoritarianism. *Journal of Democracy*, 24(4), 59-73.
- س. حقطان (2018). يسألون ماذا تفعل تركيا في شمال سوريا. Twitter. Web: https://twitter.com/slmhktn_ar/status/963484771220361216 adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.

- م.ع , إبراهيم (2016). مقاطعة عفرين تغير أسماء القرى والطرق إلى الكردية. Syria Direct. Web: [syriadirect.org/ar/news/مقاطعة-عفرين-تغير-أسماء-القرى-والطرق/](https://syriadirect.org/ar/news/مقاطعة-عفرين-تغير-أسماء-القرى-والطرق) adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Kajjo, S. (2016). Suriyeli Kürtler dillerini özgürce öğreniyor. Amerika'nın Sesi. Web: <https://www.amerikaninsesi.com/a/suriyeli-kurtler-dillerini-ozgurce-ogreniyor/3454604.html> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- كوباني.. عين العرب والکرد وداعش (2014). Al Mustaqbal. Web: <http://almustaqbal.com/article/632573/> adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Karkin, V. ve Yazıcı, Ö. (2015). Arap Baharı'nın Suriye'ye yansması ve Türkiye'ye sığınan mülteciler (Gaziantep örneği). 21.Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(12), 201-213.
- Kıran, A. (2014). Arap Baharı, Suriye ve demokratik dönüşüm beklentileri. Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2(1), 97-115.
- Kireçci, M.A. (2012). Başlangıçtan günümüze Arap Milliyetçiliği. (Birinci Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Koru, S. ve Kadkoy, O. (2017). The new Turks: How the influx of Syrians is changing Turkey. Turkish Policy Quarterly, 16(1), 113-122.
- Kurdish political parties. The Kurdish Project. Web: <https://thekurdishproject.Org/history-and-culture/kurdish-nationalism/> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Les Kurdes de Syrie rebaptisent des villages arabisés. (2016). Le Parisien. Web: <http://www.leparisien.fr/flash-actualite-culture/les-kurdes-de-syrie-rebaptisent-des-villages-arabises-23-10-2016-6242736.php> adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Location of new Tell Abyad neighbourhood asayis (2019). Syria Live Map. Web: <https://syria.liveuamap.com/en/2019/13-october-location-of-new-tell-abyad-neighborhood-asayis> adresinden 14.10.2019'da alınmıştır.
- تغيير المناهج و "تكريدها" قرارات سياسية وطلاب يجهلون هوية مدارسهم (2015). ع , النبهان المستقبلية. Syrian Prints. Web: <http://www.syrianprints.org/ar/archives/55450> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Pasha, M. (2014). ISIS stole some shiny new weapons from the Iraqi army. Vice Media Llc. Web: https://www.vice.com/en_uk/article/qbew4m/isis-stole-some-shiny-new-weapons-from-the-iraqi-army-989 adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.

- PYD'den milli eğitim modeli: Okullarda Kürt tarihi ve Zerdüştlük temelli müfredat. (2017). Mepa News. Web: <https://www.mepanews.com/pydden-milli-egitim-modeli-okullarda-kurt-tarihi-ve-zerdustluk-temelli-mufredat-8748h.htm> adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Rojava in Kurdish, Aramaic, and Arabic. (2016). The Decolonial Atlas. Web: <https://decolonialatlas.wordpress.com/2016/02/01/rojava-in-kurdish-aramaic-and-arabic/> adresinden 29.03.2018'de alınmıştır.
- Russia builds four new air bases in Syria, deploys another 6,000 troops. (2018). Debka File. Web: <https://www.debka.com/russia-builds-four-new-air-bases-syria-deploys-another-6000-troops/> adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Suriye genel durum haritası. (2016). Suriye Gündemi. Web: <http://www.suriyegundemi.com/2016/01/01/suriye-genel-durum-haritasi-01-01-2016/> adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Suriye genel durum haritası. (2017). Suriye Gündemi. Web: <http://www.suriyegundemi.com/2017/01/01/suriye-genel-durum-haritasi-01-01-2017/> adresinden 26.03.2018'de alınmıştır.
- Suriye genel durum haritası. (2018). Suriye Gündemi. Web: <http://www.suriyegundemi.com/2018/01/01/suriye-genel-durum-haritasi-01-01-2018/> adresinden 06.08.2018'de alınmıştır.
- Suriye genel durum haritası. (2019). Suriye Gündemi. Web: <http://www.suriyegundemi.com/2019/01/01/suriye-genel-durum-haritasi-01-01-2019/> adresinden 08.03.2019'da alınmıştır.
- Syria education sector analysis, the effects of the crisis on education in areas controlled by opposition groups, 2010-2015. (2016). United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF) MENA Regional Office. Web: http://wos-education.org/uploads/assessments/160902_Syria_education_sector_analysis_by_opposition_WEB.pdf adresinden 27.03.2018'de alınmıştır.
- Tejel, J. (2015). Suriye Kürtleri: tarih, siyaset ve toplum. (Çev. Burçin Koç). İstanbul: İntifada Yayınları. (Eserin orijinali 2009'da yayımlandı).
- رأس العين-الرحامنة-خفافيش جنح الظلام تحلق فوق سماء الجماعة. ا. عبودي ve أ. وردى. (2011). Hakaik Press. Web: https://www.hakaikpress.com/رأس-العين-الرحامنة-خفافيش-جنح-الظلام-تحلق-فوق-سماء-الجماعة_a66.htm adresinden 29.03.2018'de alınmıştır.